

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Covid-19 ve AB Erasmus+ Programı'na Bakış: Kırklareli Üniversitesi Örneği

Covid-19 and The EU Erasmus Program Overview: Kırklareli University Case

Neriman HOCAOĞLU BAHADIR ^{a*}, Sezin İBA GÜRSOY ^b

^a Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kırklareli / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-3723-5554

^b Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kırklareli / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-5795-9982

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 22 Ağustos 2020

Kabul tarihi: 25 Ekim 2020

Anahtar Kelimeler:

Covid-19,

Avrupa Birliği,

Erasmus+ Programı,

Yükseköğretimde hareketlilik

ARTICLE INFO

Article History:

Received August 22, 2020

Accepted October 25, 2020

Keywords:

Covid-19,

European Union,

Erasmus+ Programme,

Mobility in Higher Education

ÖZ

Küreselleşmenin dünya üzerinde farklı etkilerinin bir sonucu olarak yükseköğretim son yıllarda uluslararasılaşmıştır. Yükseköğretimi de kapsayan Erasmus+ Programı uluslararasılaşmaya katkı sağlayan başarılı bir hareketlilik programıdır. Yaklaşık otuz yıl önce öğrenci değişim programı olarak başlayıp, 2020 yılında otuz dört ülkelye varlığını sürdüren Program her yaşta öğretmen, stajyer ve gönüllüler için fırsatlar sunan popüler kültür projelerinden biri olarak sayılmaktadır. Aralık 2019'dan beri hızlı bir şekilde yayılan Covid-19 salgını tüm yükseköğretim kurumlarını ve onlara bağlı olarak da sınır-ötesi değişim programlarını çeşitli zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır. Salgın ile mücadele kapsamında alınan tedbirler arasında yer alan seyahat kısıtlamaları ve üniversitelerin online eğitime geçmeleri Erasmus+ Programı'ndan yararlananları önemli ölçüde etkilemiştir. Salgının bu programı nasıl etkilediğine odaklanan çalışma, öncelikle Erasmus+'un ortaya çıkış amacı ve gelişimini, sonrasında ise salgının program üzerindeki etkisini anlatmaktadır. Son olarak saha çalışması olarak Kırklareli Üniversitesi'nden 2019-2020 ve 2020-2021 eğitim-öğretim dönemi içinde programa gitmeye hak kazanmış katılımcılarla yapılan mülakatlara yer verilmektedir. Konuyla ilgili literatür ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler üzerine inşa edilen bu çalışma salgının Erasmus+ Programı'nı nasıl etkilediğini, Avrupa Komisyonu'nun sınır ötesi hareketlilik sorunlarına nasıl cevap verdiğini ve üniversite personelinin ve öğrencinin konuya yaklaşımını analiz etmektedir. Özellikle Covid-19 dönemi ve sonrası için Erasmus+ Programı'nın geleceğine yönelik birtakım öneriler de sunulmaktadır.

ABSTRACT

As a result of the different effects of globalization on the world, higher education has internationalised in recent years. The Erasmus+ Program, which includes higher education, is a successful mobility program that contributes to internationalization. The Program, which started as a student exchange program about thirty years ago and now covers thirty-four countries, is one of the popular culture projects of the European Union that offers opportunities for teachers, interns and volunteers of all ages. Continuing its existence with thirty-four countries in 2020, the Erasmus+ Program is one of the popular culture projects that offer opportunities for teachers, interns and volunteers of all ages. The Covid-19 epidemic, which has spread rapidly since December 2019, has confronted all higher education institutions and accordingly cross-border exchange programs with a various challenge. Travel restrictions and universities' transition to online education, which are among the measures taken within the scope of combating the epidemic have significantly affected the beneficiaries of the Erasmus + Program. Focusing on how the epidemic affects this program, firstly, the study explains the purpose of emergence and development of Erasmus + and then the impact of the epidemic on the program. Finally, interviews with the participants, who are entitled to attend the program in 2019-2020 and 2020-2021 academic year from Kırklareli University are included as a fieldwork. This study, which is built on the relevant literature and semi-structured interviews, analyzes how the epidemic affected the Erasmus + Program, how the European Commission responded to cross-border mobility problems and the approach of the university staff and the student to the subject. Some suggestions are also offered for the future of the Erasmus + Program, especially for the Covid-19 period and beyond.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: nerimanhocaogl@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Covid-19 has been affecting many different areas since it was emerged in Wuhan at the end of December. Education sector is one of the areas, which has been severely affected by coronavirus. Countries took and are still taking different measures to prevent the spread of this virus and protect their citizens. Borders were closed, flights were stopped, and education was suspended in many countries. Online and distant education became the new reality with the virus. Higher education and international students have been also affected as they are apart from their families in different countries.

In this research, it is focused on the effects of coronavirus on students especially on Erasmus students and academic staff as Erasmus+ is an attractive EU exchange program which firstly aims increasing mobility in higher education besides, experiencing the EU, increasing interaction within the Union, improving the quality of the education and supporting sustainable development. It started in 1987 and in the last thirty years thirty million people have benefitted from this program.

Within this research, firstly, it is focused on the developments, aims and scope of Erasmus Program and then general information about Covid-19 is given. After giving the general framework, it is focused on the main aim of this study, which is to reveal the effects of coronavirus on Kırklareli University Erasmus+ students, academic and Erasmus Office staff.

In order to find out the effect of coronavirus on students and academic staff semi-structured interviews were conducted with students and academic staff who qualified to participate Erasmus+ Program during the 2019-2020 and 2020-2021 academic years. Students and academic staff who have attended or will be attending the Program in 2019-2020 and 2020-2021 academic years are preferred as they are the most affected group in this period. This group consists of fifty-eight students and fourteen academic staff and semi-structured interviews were conducted with thirty-one students and nine academic staff who accepted to attend the interviews. The interviews were conducted between 17.07.2020 and 22.08.2020 via digital platforms such as zoom and skype. In this data collection phase, interviews were also conducted with 3 Erasmus Office staff, as they are responsible to manage the process and are in contact with all beneficiaries. Seven of the students were in different countries in Europe when the virus started to spread in Europe. Within this research, just six of these students accepted to attend the interviews and one of them rejected our request. Each interview lasted about half an hour. This study provides clear indications that the Erasmus+ Program cancellations and delays because of the measures taken against the virus directly affected the students and the academic staff. It is also seen that there are concerns about the future of the Program and internationalization in higher education. The first finding of this study is that the participants see the Erasmus+ Program as an opportunity not to be missed. All the participants regardless of their age, gender or position believe that the Erasmus experience will contribute to their academic, professional and social life. Another finding of the study is that pandemic has different impacts on the students participated and not yet participated in the Program. Most of the students, who could not attend, stated that it was a disappointment for them but some of them, who are not yet graduated, still hope to participate Erasmus+ mobility and this reveals the importance attributed to Erasmus. According to the interviewees the most important problem for the students is health related issues rather than grants, adaptation or courses. At this point, institutions helped students solving their problems and concerns. Academic staff affected from the process less than the students, as they would attend to the Program just for a week. According to the participants, another important problem of this process is uncertainty but nearly all of them noted that Kırklareli University Erasmus Office staff were helpful in solving their problems and informing them about the process. Erasmus Office staff also had problems in this process, and they noted that the most important problems is uncertainty in the process and they also added that they worried about the health of the students who were abroad.

It is obvious that the process has significant effects on students, academic and office staff. The spread of virus has not been controlled yet, so, the process is still going on. There are uncertainties about many issues just like the future of Erasmus+ Program, it is planned to continue online but this is quite contradictory to the nature of the Program, which is designed to provide mobility and interaction of cultures. Even though online programs do not meet the aims of Erasmus+, it will be important to provide sustainability of the Program as it has positive effects on the beneficiaries. In future, many other measures related to the health of the beneficiaries may take more crucial position in attending this Program, there may be different priorities about visas and there may be regulations about health insurances. Even if it is against the spirit of Erasmus, virtual mobility may be part of the Erasmus+ Program in the future. In addition, a new platform can be created where students complete their programs by taking different courses from different universities. In this way, the limits in education will be removed. This can be beneficiary in terms of budgetary issues, and it will also be a measure to prevent disruption of education for Covid-19 epidemic like situations.

Lastly, it should be noted once more that this study aims to reveal the effects of Covid-19 on Kırklareli University Erasmus+ Program beneficiaries. Many researches have been done and still being done related to both Covid-19 and Erasmus+ Program. However, there are few studies based on the combination of these two topics. This case study is significant as it pioneers to similar studies, which can be done to generalise the results and plan/shape the future of education in general and the future of Erasmus+ Program in particular.

Giriş

1957 yılında altı ülkenin girişimi ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu zamanla genişleyerek yirmi yedi üyeli Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşmüştür. İlk aşamada büyük ölçüde ekonomik hedeflerle kurulan topluluk bugün artık üye ülkelerinin ticaret, tarım, çevre, enerji gibi pek çok farklı alanda ortak politikalar geliştirdiği bir birlik haline gelmiştir. Bu farklı alanlardan eğitim politikası AB'nin ortak politika alanlarından biri olmamakla birlikte bu konu Maastricht Antlaşması ile (1992) AB anlaşmalarında yerini almıştır. Bütün politika alanlarında alınan ve uygulanan kararlar gibi eğitim ile ilgili kararlar da zaman içerisinde farklılaşmıştır. Son yirmi yılda, değişim programları, hareketlilik, ortaklıklar, kredi transferi, kıta kalite güvencesi, dilsel ve kültürel etkinlikler yoluyla üniversitelerin toplumsal ve sosyal rolünü korumaya çalışmıştır. Üniversitelerin toplumsal rolünü ve pan-Avrupa kimliğini destekleyen, kültürel ve akademik değişimi kolaylaştıran Erasmus Programı ve en son sürümü Erasmus+ Programı AB'nin eğitim, gençlik ve spor alanındaki en önemli değişim programlarından birisidir. Bu çerçevede AB üye ülkelerinin, aday ülkelerin ve AB dışındaki diğer bazı ülkelerin dahil olduğu Erasmus+ Programı her yaşta bireyler, üniversiteler, eğitim sağlayıcıları, düşünce, araştırma ve özel sektör kurumlarını kapsamaktadır (EC, (t.y.)a). Programın devam etmekte olan 2014-2020 yılı bütçesi yaklaşık on beş milyar Euro iken önümüzdeki dönem (2021-2027) için hedeflenmekte olan bütçe otuz milyar Euro'dur (EP, t.y.). Program kapsamında eğitim, öğretim, staj ve proje temelli hareketlilikler teşvik edilmektedir. Böylelikle öğrenciler ve öğretim elemanları sınır-ötesi hareketlilik sayesinde akademik, mesleki ve kültürel deneyimlerini arttırmakta, günlük yaşam becerileri ve yabancı dilleri gelişim göstermekte ve farklı kültürleri tanıyıp anlamaktadırlar. Bu bağlamda yararlanıcılar Erasmus'un kültürel ve akademik alanda pek çok olumlu etkisini hissetmektedirler. Bu çalışmanın ana hedefi Covid-19'un Erasmus+ Programı'nı ne şekilde etkilediğini, Program'a katılanların salgın sürecinden nasıl etkilendiğini ve AB'nin değerlerinin ve politikalarının krize ne şekilde cevap verdiğini ortaya koymaktır.

Erasmus+ Programı öğrenci ve öğretim üyelerinin sınır dışı hareketliliğine olanak sağlaması ve üniversitelerin uluslararasılaşma hedefleri nedeniyle bu konuya olan ilgi ve alanda yapılan araştırmalar son zamanlarda oldukça artmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde, alanda bir dizi ampirik araştırmanın gerçekleştirildiği görülmektedir (Arslan, 2013, s. 9-18, Bayram-Jacobs ve Aslan, 2014, s. 57-72). Uluslararası ve ulusal literatürün çoğu öğrencilerin Erasmus'a katılma nedenlerini, Erasmus'tan nasıl faydalandıklarını ve öğrencilerin programdan algı ve beklentilerini inceleyen araştırmalardır (Jacobone ve Moro, 2015, s. 309-328, EC, 2016). Buna karşın geçmişte yaşanan salgınlarla öğrenci hareketliliği arasında ilişki kuran çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Nitekim Erasmus Programı tarihinin de 1980li yıllara dayandığı düşünüldüğünde Covid-19 Salgını ile ilişkilendirilebilecek salgınlar 2002-2004 SARS, 2009 H1N1 (domuz gribi) ve 2014-2015 EBOLA'dır. 2002'de ortaya çıkan SARS salgını, yirmi dokuz ülkede etkili olmuş ve sekiz binin üzerinde vaka ile yedi yüz yetmiş dört can kaybına neden olmuştur. 2009 ortaya çıkan H1N1 salgını ise dünya nüfusunun yüzde yirmi dördünü etkilemiştir. Esasen bu Covid-19'dan daha fazla kişinin bu salgından etkilendiğini göstermektedir fakat H1N1 virüsü dolayısıyla hayatını kaybedenlerin sayısı Covid-19 dolayısıyla hayatını kaybedenlerden daha azdır. Son olarak da 2014 yılında ortaya çıkan EBOLA virüsü daha az kişiye (yirmi sekiz bin altı yüz elli iki) bulaşmış olmasına rağmen ölüm oranı diğer virüslere oranla daha yüksektir (Ries, 2020). Bu salgınların eğitime yansımalarına bakıldığında ise Covid-19 salgını ile mücadele kapsamında alınan tedbirlere benzer uygulamaların olmadığı görülmektedir. SARS salgını esnasında bazı Amerikan üniversiteleri virüsten etkilenen öğrencilerle ilgili tedbirler almıştır ama bu tedbirler sadece salgından daha fazla etkilenen ülkelere gelen öğrencilere yönelik olmuştur (Murphy & Arenson, 2003). 2009 Domuz Gribi de eğitimi belirli ölçüde etkilemiştir ancak bu salgın kapsamında Covid-19

salgınında olduğu gibi neredeyse bir akademik yılın eğitim-öğretim faaliyetlerinin yapısını değiştirecek bir etki söz konusu olmamıştır.

Bununla birlikte son aylarda Covid-19 salgını ile yükseköğretim arasındaki ilişkiyi inceleyen yeni birtakım çalışmalar yapılmıştır. Çevrimiçi metotlara geçiş, kampüsler, öğrenciler ve personel dahil olmak üzere yükseköğretim kurumlarının nasıl etkilendiğini incelemesi açısından Beena Giridharan'ın (2020) çalışması önemlidir. Ayrıca Başak Bilecen'in (2020) Covid-19 salgını ve yüksek öğretim ile ilgili yapmış olduğu değerlendirmede de bu alanda yapılan en yeni çalışmalardan biridir. Bunlara ilaveten Erasmus Öğrenci Ağı'nın Mart 2020'de yaptığı kapsamlı anketin bulguları, alınan tedbirler karşısında program iptalleri ve kısıntıları, ev sahibi kurumların bilgi sunumu, dersler üzerindeki etkiler de dahil olmak üzere uluslararası öğrencilerin bu dönemde COVID-19 salgınından etkilendiğine dair net göstergeler sunmaktadır (ESN, 2020).

Bu çalışma ise Covid-19 salgınına ana çerçevesine aldığı ve Erasmus+ Programı'na etkisini analiz etmesi dolayısıyla önceki çalışmalardan farklılık göstermekte; bu anlamda bilimsel yazına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Pandemi esnasında Avrupa Komisyonu tarafından Ulusal Ajans vasıtasıyla Erasmus+ Programı yararlanıcılarına yönelik standart çözümler belirlenmiştir. Bu çalışma, sadece Kırklareli Üniversitesi bünyesinde elde edilen sonuçları ortaya koymaktadır. Bu yönüyle sonraki çalışmalar için de bir başlangıç olabileceğine inanılmaktadır. Bu çerçevede öncelikle Erasmus+ Programı'nın amaçlarına, hedeflerine ve gelişimine değinilecek, sonrasında ise salgının programa etkisi, Komisyon'un bu kriz ile ilgili çözümleri ve Kırklareli Üniversitesi'ndeki katılımcıların konuya yaklaşımı analiz edilecektir.

Avrupa Birliği Erasmus+ Programı'nın Gelişimi

Ekonomik bir amaç doğrultusunda kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu zamanla hem genişlemeye hem de derinleşmeye gitmiştir. Genişleme Topluluğa yeni üyelerin eklenmesiyle derinleşme de daha fazla entegrasyon yani pek çok farklı konunun AB politikaları kapsamına girmesi, üye ülkelerin daha fazla alanda iş birliğine gitmeleri ile olmuştur. Eğitim konusu bu iş birliği içinde oldukça geç kendine yer bulabilmiştir. Hatta Luce Pepin'e (2007, s.122) göre bu konu yaklaşık yirmi yıllık bir süre için Topluluk düzeyinde tabu olarak algılanmıştır.

Eğitim ve kültür alanındaki düzenlemeler ve gelişmeler Topluluğun ilk hedefleri arasında yer almamakla birlikte Roma Antlaşması'nın (1957, s. 17,42,45) 41., 118. ve özellikle de 128. maddelerinde mesleki eğitime değinilmektedir. Eğitim ve kültür alanında iş birliğine gidilmesi üye ülkeler arasında ekonomik ilişkilerde belirli bir ilerleme kaydedildikten sonra gerçekleşmiştir. Hem bir ortak kimlik oluşturma amacıyla hem de kültürel farklılıkların bir sorun olarak algılanmasının engellenmesi ve toplumların daha fazla yakınlaşması için eğitim alanında yeniliklere gidilmiştir. Eğitimde daha fazla entegrasyonun sağlanması konusu, 1976 Tindemans Raporu'nda yer almış ve bunun üniversitelerle ikili ya da çok taraflı anlaşmalar yapılarak ya da karşılıklı olarak eğitimlerin tanınması ile mümkün olacağına değinilmiştir. Böylece AB vatandaşları arasında daha fazla yakınlaşma öngörülmüştür (EC, 1976, s. 30). Bu alandaki çalışmalar 1960'ların sonunda başlamış olsa da en verimli dönem, 1985-1992 yılları arasındadır (Pepin, 2007, s. 122-124). Halklar Avrupası raporlarında (1985, s. 7) da eğitim konusuna özellikle de öğrenci, öğretim elemanı hareketliliklerine, diplomaların tanınması ve üniversiteler arası iş birliklerine değinilmiştir. Nitekim çok kısa bir süre sonra Roma Antlaşması'nın 128. Maddesine dayanılarak Komisyon tarafından 1986 yılında Erasmus Programı önerilmiş ve 1987'de ilgili Konsey kararı çıkmıştır. Buna göre üniversite öğrencileri arasında hareketliliğin Temmuz 1987'de başlaması kararlaştırılmıştır (Eur-lex, 1987). Karar kapsamında Erasmus Programı'nın hedeflerine bakıldığında üniversite öğrencileri arasında hareketliliğin artırılması, öğrencilerin Topluluğu bizzat tecrübe etmeleri, vatandaşlar arasında

etkileşimin sağlanması, dünya pazarında Topluluğun rekabet edebilirliğini güvence altına alacak şekilde eğitim ve öğretimde kalitenin artırılması gibi öncelikler göze çarpmaktadır (Eur-lex, 1987, s. 21-22). Amaçlar, zamanla ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenmiştir. Bugün Erasmus+ ile hedeflenen AB'nin eğitim ve öğretim çerçevesinde (ET2020) yüksek öğretimde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, Avrupa 2020 stratejisine ve AB Gençlik Stratejisine (EU Youth Strategy) katkı sağlamaktır. Bunların dışında gençler arasında işsizliğinin azaltılması, iş piyasası tarafından ihtiyaç duyulan konularda yetişkinlerin eğitilmesi, gençlerin Avrupa demokrasisine katılımlarının cesaretlendirilmesi, yenilik, iş birliği ve reformunun desteklenmesi, okuldan erken ayrılmaların azaltılması, AB üyeleri ve diğer ülkeler arasında iş birliği ve dolaşımın desteklenmesi Erasmus+ Programı'nın amaçları arasında yer almaktadır (EC, (t.y.)c). Nitekim Erasmus+ amaçları bakımından zaman içerisinde çeşitlenmiştir. Hatta Sigalas (2016, s. 33) bunu, amaçların değişen siyasi önceliklere uyum sağlamak adına esneklik göstermesi olarak ifade etmektedir.

Eğitim ve kültür konusunun ayrıca başlık olarak anlaşma metinlerine girişi Maastricht Antlaşması ile olmuştur. Eğitim 8., kültür ise 9. başlık olarak Maastricht Antlaşması'na eklenerek bu konulara yasal bir dayanak sağlanmıştır (Eur-lex, 1992, s. 22-24). Pepin'e (2007, s. 125) göre Maastricht ile eğitime ilişkin ilkeler net bir şekilde ortaya konulmuş, üye ülkeler ve Komisyon'un sorumlulukları belirlenmiştir. Daha sonraki süreçte eğitime ilişkin pek çok düzenleme yapılmıştır ancak kapsamı hacimli bir şekilde arttıracığı için bu gelişmelere çalışma içerisinde yer verilmeyecektir. Maastricht Antlaşması henüz daha hazırlanmadan önce Erasmus Programı uygulanmaya başlanmış ve zamanla geliştirilmiştir. Şu anda içinde bulunduğumuz 2014-2020 dönemi Erasmus Programı'nın, Erasmus+ olduğu dönemdir. Bu dönem sonrası 2021-2027 programına ilişkin olarak da COVID-19'a rağmen çalışmalar sürmektedir. Erasmus+ ile daha önce var olan yedi program aynı başlık altında toplanmıştır. Bu programlar, Hayat Boyu Öğrenme Programları (*The Lifelong Learning Programme*) içerisinde yer alan Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig ve Jean Monnet programları; beş uluslararası iş birliği programı içerisinde yer alan Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink ve sanayileşmiş ülkelerle iş birliği programları; Topluluk Gençlik Programı (*The Youth in Action Programme*); ve yeni spor eylem (*the new sport action*) programıdır (EACEA, (t.y.)). Erasmus Programı'nın otuz yıllık verilerine bakıldığında Erasmus'un dokuz milyon kişinin faydalandığı bir program olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde en büyük sayıyı dört milyon dört yüz bin kişi ile üniversite öğrencileri oluşturmakta, onları bir milyon sekiz yüz bin kişi ile eğitim personeli ve gençlik çalışanları izlemektedir (EC, 2017). Bu verilerin Erasmus Programı'nın otuzuncu yılı dolayısıyla 2017 verisi olduğu düşünüldüğünde bu sayının artmış olduğunu söylemek gerekir. 1987'de on bir ülke ve üç bin iki yüz kırk dört öğrenci (EC, 2015, s. 4) ile başlayan Program bugün milyonlara ulaşmıştır. Programda iki ülke grubu yer almaktadır bunlardan biri program ülkeleri (AB üye ülkeleri ve üye olmayan Kuzey Makedonya, İzlanda, Lihtenştayn, Norveç, Sırbistan, Türkiye ve Birleşik Krallık) diğeri ise ortak ülkelerdir (on dört farklı bölgeden ülkeleri içermektedir) (EC, (t.y.)c). Program ülkeleri Erasmus+ kapsamındaki tüm imkanlardan yararlanabilirken ortak ülkeler ise kısıtlı imkanlardan yararlanabilmektedirler.

Türkiye'nin programa katılımı resmi olarak Mayıs 2001'deki eğitimden sorumlu bakanların "Avrupa Yükseköğretim Alanı'na Doğru" başlıklı bir ortak bildiri yayınlamaları sonucu gerçekleşmiştir (YÖK, 2007). 2002 Ocak'ta ise T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı'na bağlı Ulusal Ajans kurulmuştur (Türkiye Ulusal Ajansı, t.y.). 2004 yılında Türkiye'de de uygulanmaya başlayan program kapsamında çok farklı hareketliliklerden faydalanılmaktadır. Bu çalışmanın üzerinde durduğu hareketlilikler KA103 Program Ülkeleri ile gerçekleştirilen öğrenci ve personel hareketlilikleri ile KA107 Ortak Ülkeler ile gerçekleştirilmekte olan hareketliliklerdir.

Ayrıca KA108 staj hareketliliğinden yararlanmaya hak kazanan öğrencilerle de görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Yıllar içerisinde ülkeler ve hareketliliklerde olduğu gibi programın bütçesinde de önemli bir artış yaşanmıştır. Örneğin 2007-2013 dönemi bütçesi üç milyar yüz bin Euro iken; 2014-2020 dönemi bütçesi on dört milyar yedi yüz bin Euro'ya çıkmıştır. Önümüzdeki dönem içinse şu anki bütçenin iki katı olan otuz milyar Euro önerilmektedir. Bu doğrultuda bir önceki dönemde hedeflenen dört milyon kişilik hareketliliğin de üç katına çıkması beklenmektedir. (EP, t.y.). Ne var ki ortaya çıkan olağanüstü kriz bu beklentileri değiştirmiştir. Nitekim 2019-2020 bahar dönemi öğrenci öğrenim hareketlilikleri projeleri başlamış ancak bir kısmı yarım kalmış, bir kısmı ise ülkelerin çevrimiçi eğitime geçiş tarihlerine göre sanal devam etmiştir. Personel hareketlilikleri de büyük ölçüde gerçekleştirilememiştir çünkü pek çok üniversite personel hareketliliklerinin Erasmus Haftası kapsamında yapılmasını tercih etmektedir ki bu haftalar da genellikle bahar aylarında gerçekleştirilmektedir. Ayrıca yaz dönemi staj hareketliliklerinin yapılması da salgın sebebiyle dolaşımın mümkün olmaması dolayısıyla gerçekleştirilememiştir.

Kırklareli Üniversitesi'nde Erasmus+ Programı

2007 yılında kurulan Kırklareli Üniversitesi'nin öğrenci ve personeli 2010'dan beri Erasmus hareketliliklerinden yararlanmaktadır. Üniversite KA103, KA107 ve KA108 projeleri kapsamında hareketlilikleri mümkün hale getirmek için pek çok ikili anlaşma imzalamıştır. KA103 kapsamında on yedisi AB ülkesi olmak üzere on sekiz farklı ülke ile yetmiş dört kurumlararası anlaşmaya sahipken, KA107 kapsamında ise sekiz farklı ülkeden on beş üniversite ile kurumlararası anlaşmalara sahiptir. Ancak KA107 kapsamındaki altı ülke ve bu ülkelerdeki dokuz üniversite ile yapılmış olan anlaşma 2019-2020 akademik yılı için aktif değildir (Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü, Kurumlararası Anlaşmalar, (t.y.)).

Üniversitede KA103 kapsamındaki Erasmus hareketlilikleri 2010-2011 eğitim-öğretim döneminde başlamıştır. Ancak bu dönemde başlayan hareketlilikler ders verme hareketliliğidir. Eğitim alma hareketliliği 2011-2012 eğitim-öğretim yılında başlamıştır. Bugüne kadar öğrenim hareketlilikleri kapsamında yüz elli bir öğrenci ve staj hareketliliği kapsamında yetmiş iki öğrenci Erasmus Programı'ndan faydalanırken, ders verme hareketliliğinden de yetmiş sekiz personel ve eğitim alma hareketliliğinden de yetmiş beş personel yararlanmıştır. Söz konusu sayılarda yıllar içerisinde değişiklikler olmuştur. 2013-2014 eğitim-öğretim yılı hem ders verme hem de ders alma hareketlilikleri açısından en fazla yararlanıcıya ulaşılan yıllar olurken bu dönem sonrasında sayılarda ciddi bir azalma yaşanmıştır. KLÜ Erasmus Ofisi uzmanlarıyla yapılan görüşmelerde U3 kodlu uzman bunun nedeni olarak programdan faydalanan üniversitelerin sayılarının arttığını, pastadan alınan payın azaldığını ve bütçenin de yüzde on oranında düştüğünü ifade etmiştir.

KA107 kapsamındaki hareketlilikler ise 2015-2016 eğitim-öğretim döneminde, KA108 kapsamında ilk hareketlilik 2018-2019 eğitim-öğretim dönemi sonunda gerçekleşmiştir. KA107 kapsamında toplamda on altı öğrenci ve yirmi personel faaliyeti gerçekleştirmiştir. KA108 ise dokuzu staj biri eğitim verme olmak üzere toplam on kişi yararlanmıştır (bkz. Tablo1). KA107- KA108 kapsamındaki hareketlilikler KA103 hareketliliklerine oranla daha azdır. Bunun nedeni de hem KA103 hareketliliklerinden daha sonra başlamış olmaları hem de Üniversite'nin bu kapsamda daha az kurumlararası anlaşmaya ve sınırlı kontenjana sahip olmasıdır.

Tablo1: Kırklareli Üniversitesi'nde 2010-2020 yılları arasında gerçekleştirilen Erasmus Programı kapsamındaki giden hareketlilikler

	KA103	KA107	KA108
Ders Verme Hareketliliği	72 personel	6 personel	-
Eğitim Alma Hareketliliği	60 personel	14 personel	1 personel
Öğrenim Hareketliliği	135 öğrenci	16 öğrenci	-
Staj Hareketliliği	63 öğrenci	-	9 öğrenci

Kaynak: Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Covid-19 salgınının Kırklareli Üniversitesi'ndeki Erasmus hareketliliklerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma kapsamında 2019-2020 eğitim-öğretim yılında hareketliliğe başlamış ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılında bu hareketlikten yararlanmasında beklenen kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Elli sekiz kişilik öğrenci grubu içerisinde yedi tanesi 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi KA103 kapsamında fiziki olarak hareketlilikten yararlanırken, yirmi üç öğrenci 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar dönemi öğrenim hareketliliğinden yararlanmaya hak kazanmıştır. Geri kalan yirmi sekiz öğrencinin on yedisi KA103 staj hareketliliğinden ve on biri ise KA108 staj hareketliliğinden faydalanmaya hak kazanmışlardır (bkz. Tablo2).

Tablo2: Kırklareli Üniversitesi'nde Covid-19'dan etkilenen Erasmus+ Programı kapsamındaki hareketlilikler

	KA103 (2019-2020 bahar dönemi ile 2020-2021 eğitim öğretim yılı)	KA107 (2019-2020 bahar dönemi ile 2020-2021 eğitim öğretim yılı)	KA108 (2019-2020 bahar dönemi ile 2020-2021 eğitim öğretim yılı)
Ders Verme Hareketliliği	9 personel	-	-
Eğitim Alma Hareketliliği	5 personel	-	-
Öğrenim Hareketliliği	30 öğrenci	-	-
Staj Hareketliliği	17 öğrenci	-	11 öğrenci

Kaynak: Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Covid-19 Salgını ve Salgının Erasmus+ Programı'na Etkisi

2019 Aralık ayı ortalarında ilk defa Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan Covid-19 hastalığı bu çalışmanın sunulduğu ana kadar yedi yüz seksen binden fazla kişiyi öldürmüş,

yirmi iki milyondan fazla kişiyi enfekte etmiştir (WHO, 2020). COVID-19, yeni keşfedilen bir virüsün solunum yoluyla ve fiziksel temasla insandan insana bulaştığı bir hastalıktır. Bu bulaşıcı hastalık 11 Mart'ta Dünya Sağlık Örgütü tarafından "pandemi" (salgın) olarak sınıflandırılmıştır.

Virüsünün benzeri görülmemiş şekilde çok yönlü yıkıcı bir etkisi olduğu açıktır. Tüm dünyada olduğu gibi AB ülkelerinde de farklı sektörlerin salgından etkilendiği görülmüştür. Bu anlamda olumsuz olarak etkilenen bir alan da uluslararası öğrencilerin dahil olduğu eğitim ve araştırma sektörüdür. Avrupa'nın salgının merkez üssü haline gelmesi sonucu ülkeler salgın kapsamında uçuşları durdurmak, sınırları kapatmak ve sonrasında da eğitime ara vermek gibi tedbirler almışlardır. Alınan bu tedbirler sonucu dünya çapında çok sayıda üniversitede, kampüs etkinlikleri, konferanslar, spor ve diğer etkinlikler ertelenmiş veya iptal edilmiştir. Ülkelerin salgının yayılmasını önlemek amacıyla getirdikleri seyahat kısıtlamaları sonucu Erasmus+ Programı kapsamında da devam eden veya planlanan faaliyetler de olumsuz etkilenmiştir. Yükseköğretim kurumlarının kapatılması ve birçok AB ve AB üyesi olmayan ülkede vatandaşların hareketliliğinin kısıtlanması ve sosyal mesafeyi artırmak için alınan önlemler, devam eden veya planlanan Erasmus+ faaliyetlerinin çoğunun uygulanmasını engellemiştir.

Salgının neden olduğu bu sorunlara yönelik çalışmalar yapan Avrupa Komisyonu, Erasmus+ Programı yararlanıcıları için esnek çözümler sunmaya çalışmaktadır. Komisyon salgına karşı ortak çözümler bulan ve koordine eden kurum olarak üye Devletlere de bu konuda destek olmaktadır. Bu çalışmanın ana temasını oluşturan Erasmus+ kapsamında yararlanıcıların sorunlarına çözüm bulmak adına Komisyon Mart 2020'de bir kılavuz yayınlamıştır (EC, 2020: 1-2). 17 Mart 2020 tarihli bu kılavuzda Komisyon, salgın karşısında alınan sınırlama önlemlerine tamamen saygı duyduğunu, ne var ki bu önlemlerin öğrencilerin, gönüllülerin ve diğerlerinin Erasmus+ hareketliliğine katılımı üzerinde sonuçları olabileceğini de belirtmiştir. Bu bildiriye en önemli unsur Komisyon'un program kapsamında yasal çerçeve sınırları dahilinde maksimum esnekliği uygulayacağını ortaya koymasıdır. Kurum, kuruluşlar ve yararlanıcılar başta finansal konular (geri ödemeler, maliyetlerin uygunluğu, hibeler vb) olmak üzere farklı sorularına hem Komisyon'un internet sayfasında hem de yayınlanan bu bilgi notunda cevap bulmaktadır (EC, (t.y.)b). Örneğin yararlanıcılara kendi kurumları veya kuruluşları kapalı olsa dahi açık bir iletişim kanalı yoluyla bu kurumlarla temasa geçmeleri önerilmiştir. Yüksek öğretim kurumlarından ise bu krizi aşmak adına mümkün olduğunca esnek ve pragmatik olmaları istenmiştir. Ulusal Ajanslardan katılımcıların, özellikle halihazırda yurtdışında olan gençlerin karşılaştıkları sorunları yakından takip etmeleri ve destek vermeleri beklenmiştir. Buna ek olarak Komisyon, Ulusal Ajanslara Program kapsamında "mücbir sebep" hükümlerini kullanmalarına izin verdiğini de açıkça belirtmiştir. Bu özel durum nedeniyle yararlanıcıların belirli ek maliyetlerinin karşılanması ve gerektiğinde faaliyetlerinin on iki aya kadar ertelenmesi de mümkün kılınmıştır (EC, 2020, s. 1-2).

Yöntem

Salgının yayılmasıyla kıtadaki üniversiteler ve çeşitli eğitim kuruluşları çevrimiçi öğrenme platformlarına geçmiş, bu da Erasmus+ kapsamındaki yaklaşık yüz altmış beş bin kişiyi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemiştir (EP, 2020). Buradan hareketle çalışmada Covid-19 salgınının Erasmus+ Programı'na etkisini incelemek ve bu süreçten etkilenen insanların görüşlerine dikkat çekmek amaçlanmaktadır.

Çalışmada, insanların görüşlerini, duygu ve düşüncelerini daha net anlayabilmek için sosyal bilimlerde sıklıkla başvurulan bir veri toplama biçimi olan mülakata başvurulmuştur. Açık uçlu soruların sorulduğu, tartışma ve keşfe yönelik bir mülakat türü olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda Kırklareli Üniversitesi'nde 2019-

2020 bahar dönemi ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılında programa gitmeye hak kazanmış ve aynı zamanda çalışmanın anakütlesini oluşturan on üç öğretim elemanı, elli sekiz öğrenci ve Erasmus Koordinatörlüğü'nde görev yapan üç uzman ile yarı-yapılandırılmış mülakatların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın kapsamı için Kırklareli Üniversitesi'nin seçilmesinin en önemli nedeni verilere ulaşımındaki kolaylıktır. Ne var ki çalışmanın en büyük kısıtı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Gitmeye hak kazanan tüm anakütleyle e-posta gönderilerek ulaşılmaya çalışılmış ancak otuz iki öğrenci ve dokuz öğretim elemanı, üç uzman olmak üzere toplamda kırk dört kişiyle görüşme sağlanabilmiştir. Bu görüşmeler 17.07.2020 tarihi ile 22.08.2020 tarihleri arasında çeşitli dijital platformlar (Zoom, Skype) aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte Creswell'in (2007) nitel araştırmalarda uyulması gereken etik kurallara yönelik önerileri doğrultusunda katılımcılarının onayları alınarak gerçekleştirilen bu görüşmeler yaklaşık otuz beş – kırk dakika sürmüş ve kayıt altına alınarak belgelendirilmiştir. Görüşmeler esnasında çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşan yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu katılımcıya iletilmiştir. Katılımcıya ifade serbestisi sağlamak ve belli bir süreyle sınırlandırmamak için bu formdaki anlaşılmayan sorular açıklanmıştır.

Verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılarak veri çözümlenmesi yapılmıştır. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, katılımcı görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Bu doğrultuda öncelikle verilerin hangi alt kategoriler altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenmiş, ardından elde edilen veriler çözümlenerek, uygun temalar altında listelenmiştir. Buna göre elde edilen veriler beş temel tema altında toplanmıştır. Bu temalar öğrenci ve kurum personeli (akademik personeli ve Erasmus Koordinatörlüğü uzmanları) şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar şöyle sıralanmaktadır: Erasmus+ Programı'na ilişkin görüşler, Covid-19'un Erasmus'a etkisi ve kişisel olarak yaşananlara ilişkin görüşler, Pandemi süresince bilgi akışının sağlanmasına ilişkin görüşler, Pandemi sürecinde programın uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşler, Pandemi sonrası Erasmus+ Programı için genel öneriler.

Katılımcılar

Çalışmada Erasmus+ Programı'ndan yararlanmaya hak kazanan öğrenciler Ö1, Ö2, Ö3...; programdan yararlanmaya hak kazanan akademik personel P1, P2, P3...; Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü'nün uzmanları U1, U2, U3... şeklinde kodlar ile belirtilmiştir. Bu sınıflandırma kapsamında çalışmaya katılan öğrencilerden on yedisi kadın, on beşi erkektir. Öğrenciler Mimarlık, İİBF, Turizm, Fen Edebiyat ve Mühendislik Fakültelerinde eğitim görmektedirler. Çalışmaya katılan dokuz öğretim elemanı ise İİBF, Fen-Edebiyat, Mühendislik ve İlahiyat gibi farklı fakültelerde görev yapmaktadır.

Tablo 3: Öğrencilere Ait Tanımlayıcı Bilgiler

KATILI MCI	CİNSİYET	BÖLÜM	AKADEMİK DÖNEM	GİDİLECEK ÜLKE	HAREKETLİLİK TÜRÜ
Ö1	Erkek	Uluslararası İlişkiler	2019-2020 Güz	İtalya	Staj Hareketliliği (KA103)

Ö2	Erkek	Mekatronik Mühendisliği	2019-2020 Bahar	Polonya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö3	Kadın	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri / Yüksek Lisans	2019-2020 Bahar	Romanya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö4	Erkek	İnşaat Mühendisliği	2019-2020 Bahar	İrlanda	Staj Hareketliliği (KA103)
Ö5	Erkek	İşletme/ Yüksek Lisans	2019-2020 Bahar	Letonya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö6	Erkek	Elektrik-Elektronik Mühendisliği	2019-2020 Bahar	Portekiz	Staj Hareketliliği (KA103)
Ö7	Kadın	Uluslararası İlişkiler	2019-2020 Bahar	İtalya	Staj Hareketliliği (KA103)
Ö8	Kadın	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	2019-2020 Bahar	Portekiz	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö9	Erkek	İnşaat Mühendisliği	2019-2020 Bahar	Polonya	Staj Hareketliliği (KA103)
Ö10	Erkek	Turizm Rehberliği	2019-2020 Bahar	Malta	Staj Hareketliliği (KA108)
Ö11	Kadın	Uluslararası İlişkiler	2019-2020 Güz-Bahar	Romanya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö12	Kadın	Mütercim Tercümanlık	2019-2020 Bahar	İspanya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö13	Kadın	İnşaat Mühendisliği	2020-2021 Bahar	Çekya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö14	Erkek	Mekatronik Mühendisliği	2020-2021 Bahar	Polonya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö15	Kadın	Uluslararası İlişkiler	2020-2021 Bahar	Portekiz	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö16	Kadın	Mimarlık	2020-2021 Bahar	Almanya	Staj Hareketliliği (KA103)
Ö17	Erkek	Yazılım Mühendisliği	2020-2021 Bahar	Portekiz	Staj Hareketliliği (KA103)

Ö18	Kadın	Mütercim Tercümanlık	2020-2021 Bahar	İspanya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö19	Kadın	Makine Mühendisliği	2019-2020 Güz/Bahar	Macaristan	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö20	Erkek	Mimarlık	2019-2020 Bahar	Almanya	Staj Hareketliliği (KA103)
Ö21	Erkek	Mekatronik Mühendisliği	2020-2021 Bahar	Polonya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö22	Kadın	Seyahat işletmeciliği	2019-2020 Bahar	Bulgaristan	Staj Hareketliliği (KA108)
Ö23	Kadın	Mimarlık	2020-2021 Bahar	Yunanistan	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö24	Kadın	Mimarlık	2020-2021 Bahar	Portekiz	Öğrenim + Staj Hareketliliği (KA103)
Ö25	Erkek	İşletme / Yüksek Lisans	2019-2020 Güz	Slovenya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö26	Kadın	Mimarlık	2019-2020 Bahar	Hollanda	Staj Hareketliliği (KA103)
Ö27	Erkek	Seyahat İşletmeciliği	2020-2021 Bahar	İtalya	Staj Hareketliliği (KA108)
Ö28	Kadın	Turizm Rehberliği	2020-2021 Bahar	Portekiz	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö29	Erkek	Turizm İşletmeciliği	2019-2020 Bahar	Macaristan	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö30	Erkek	Tarih / Yüksek Lisans	2020-2021 Bahar	İspanya	Öğrenim Hareketliliği (KA103)
Ö31	Kadın	Tarih	2020-2021 Bahar	İspanya	Staj Hareketliliği (KA103)

Kaynak: Yapılan görüşmelerin tarihlerine göre sıralandırılmıştır.

Tablo 4: Öğretim Elemanlarına Ait Tanımlayıcı Bilgiler

KATILIMCI Öğretim Elemanı	CİNSİYET	BÖLÜM	DÖNEM	GİDİLECEK ÜLKE
P1	Erkek	Uluslararası İlişkiler	2019-2020 Bahar	Romanya
P2	Erkek	İktisat	2019-2020 Bahar	Romanya
P3	Kadın	Gıda Mühendisliği	2019-2020 Bahar	Romanya
P4	Erkek	İktisat	2019-2020 Bahar	Yunanistan
P5	Erkek	Kimya	2019-2020 Bahar	Portekiz
P6	Erkek	İşletme	2019-2020 Bahar	Slovenya
P7	Kadın	İlahiyat/İslam Hukuku	2019-2020 Bahar	Romanya
P8	Kadın	İşletme	2019-2020 Bahar	Polonya
P9	Erkek	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	2019-2020 Bahar	Yunanistan

Kaynak: Yapılan görüşmeler doğrultusunda yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Bulgular

Bu çalışmanın bulguları, Kırklareli Üniversitesi'nde 2019-2020 ve 2020-2021 akademik yıllarında Erasmus+ Programı'na katılım hakkı kazanmış olan öğrenciler, öğretim elemanları ve Erasmus Koordinatörlüğü'nde görev yapan uzmanlar ile yapılan yarı-yapılandırılmış mülakattan elde edilen verilerden oluşmaktadır.

Erasmus+ Programı'na İlişkin Görüşler

Bu bölümde katılımcılardan Erasmus+ Programı'na ilişkin genel görüşler onlar için Erasmus+ Programı'nın ne ifade ettiği sorularak toplanmıştır. Yapılan mülakatlara göre hemen hemen tüm katılımcılar Erasmus+ Programı'nı önemli bir fırsat olarak görmektedirler. Katılımcıların konumları, yaşları, cinsiyetleri birbirinden farklı olsa dahi hepsi programı kendileri için bir kazanım olarak değerlendirmektedir. Erasmus'un yeni kültürler görme ve tanıma, yeni bir akademik ortamda bulunma ve kariyer fırsatı yaratması açısından doğrudan bir fark yarattığı gözlemlenmiştir.

Öğrenciler açısından

Çalışmada görüşülen öğrencilerin büyük çoğunluğu Erasmus+ Programı'ndan faydalanmayı ana hedeflerinden ve hayallerinden biri olarak dile getirmişlerdir. Katılımcılar, Erasmus'a yeni kültürleri tanımak, bu kültürlere adapte olabilmek, kendi ayaklarının üzerinde durabilmek, farklı bir akademik ortam deneyimlemek, mesleki anlamda farkındalık ve yabancı dil becerilerini geliştirmek amacıyla katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden en dikkat çekici olanlar şu şekildedir:

“Erasmus benim için çok şey ifade ediyor. Gelecek planlarımı buna bağlamıştım.”
(Ö20)

“Erasmus benim için yenilik, farklı kültürlere adapte, dünyaya açılma..” (Ö7)

“..amacım eğitim sisteminin daha farklı olduğunu görmek, farklı kültür ve kişilerle tanışmak, yabancı dil geliştirmek.” (Ö14)

“Erasmus yeni bir deneyim. Dış ülkelerdeki kültürel değerler nasıl merak ediyorum.” (Ö21)

“Erasmus hedeflerimden biriydi. Dil bölümü okuduğum için uluslararası tecrübe kazanmak istiyordum, bir yandan tek başıma ayaklarım üstünde durmak anlamına geliyor.” (Ö12)

Verdikleri cevaplardan öğrencilerin Erasmus+ Programı’na ciddi bir önem atfettikleri görülmektedir. Kendilerini seçilmiş bir grup olarak gören bu öğrenciler Erasmus+ Programı’nın kendilerine yeni ufuklar açtığını/açacağını ve kariyerlerinde önemli bir artı olduğunu/olacağını düşünmektedirler. İnşaat Mühendisliği bölümü 3. Sınıf öğrencisi Ö4, bu bulguyu destekleyecek şekilde Erasmus’u “*Bambaşka bir dünya. Kendini kanıtlama imkânı. Kendi ayaklarım üstünde durma..*” olarak tanımlamıştır. Uluslararası İlişkiler 4. Sınıf öğrencisi Ö11 ise Program’ın kendisi için önemini şu çarpıcı cümlelerle açıklamıştır: “*Liseden beri Erasmus yapmak istiyordum. Hatta bu bölümü o yüzden tercih ettim. Hayatımın amacı buydu.*” Ö26 kodlu Mimarlık öğrencisi ise düşüncelerini “*Kariyer hedeflerim için bir başlangıç olarak görmüştüm. Yurtdışında staj çok önemli. Artık nitelikli eleman aranıyor. Bu, iş konusunda beni öne taşıyacaktı.*” sözleriyle açıklamıştır. Tüm bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılar Erasmus’un hayatlarını olumlu yönde değiştireceğine inanmaktadırlar ve bu nedenle de Erasmus+ Programı’ndan ciddi bir beklentileri vardır.

Kurum personeli açısından

Erasmus+ Programı ile üniversiteler arasındaki iş birlikleri kapsamında akademik ve idari personelin hareketliliği de teşvik edilmektedir. 2019-2020 akademik yılında hak kazanan akademik personele ve Erasmus Koordinatörlüğü’ndeki görevli uzmanlara Erasmus+ Programı’nın kendileri için ne ifade ettiği sorulmuştur. Katılımcılar verdikleri cevaplarda Erasmus+ Programı’nı hem öğrenci açısından hem de kendi tecrübeleri açısından çok faydalı gördüklerini, programın geniş bir vizyon ve özgüven kazandırdığını aynı zamanda ülkeyi ve üniversiteyi temsil etme gücü olduğunu ifade etmişlerdir.

“*Farklı bir ortam görme, yabancı kişilere bir şeyler anlatma tecrübesi, İngilizce ders verme becerisi.*” (P1)

“*..yurtdışına çıkmak hayalimdi. Yüksek lisansta büyük istek ve heyecanla gittim. Fırsat olarak görüyorum. Ders verme üzerinde kazanımlar katacağımı düşünüyorum.*” (P3)

“*..yakın balkan ülkelerine hiç gitmemiştim. Avrupa Borç krizinden sonra bu ülkelerde ekonomik ve sosyal hayatı gözlemlemek istedim.*” (P4)

“*Erasmus’u öğrenci hayatımın eksikliği olarak nitelendiriyordum. Bu programla bunu tamamlamak istedim.*” (P6)

“*..geniş bir vizyon, var olan dilini daha da geliştirmek, mezun olduktan sonra daha iyi bir iş fırsatı, uzun ömürlü dostluklar. Sosyal artısı çok fazla.*” (U1)

“*Lisansüstü çalışmalarım esnasında Hollanda’ya gitmiştim. Hem akademik çevre hem de entelektüel anlamda şekillendirici bir deneyim olmuştu.*” (P9)

Verilen cevaplarda kurum personelinin bu hareketlilikten yararlanarak farklı bir akademik ortamda eğitim verme, bunun geri dönüşlerini alma, gezme, yurtdışı deneyimi ve farklı bakış açısı kazanma, yurtdışı meslektaşlarla bir araya gelme, yabancı bir dilde iletişim becerilerini geliştirme gibi amaçlarının da olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan da anlaşılacağı

üzere öğrencilerin ve personelin Program ile hedefledikleri ve Program'dan beklentileri çok benzer yöndedir.

Covid-19'un Erasmus'a Etkisi ve Kişisel Olarak Yaşanılanlara İlişkin Görüşler

2019 Aralık ayında Çin'de ortaya çıkan ve hızla yayılan Covid-19 kısa bir sürede Avrupa'yı merkez üssü haline getirmiştir. Bu kriz karşısında alınan tedbirlerden biri olan seyahat kısıtlamaları ile AB'nin önemli projelerinden biri olan Erasmus+ hareketliliğini olumsuz bir biçimde etkilemiştir. Bu bölümde faaliyete katılan ve hareketliliğini tamamlayan ya da tamamlayamadan geri dönen, hiç katılmadan ertelemek zorunda kalan öğrencilerle, faaliyeti ertelemek zorunda kalan öğretim elemanlarıyla ve faaliyeti Kırklareli Üniversitesi'nde yürütme sorumluluğunda olan uzmanlarla görüşülmüştür. Pandeminin Erasmus+ Programı'nı ne şekilde etkilediği, kişisel olarak yaşadıkları ve hissettikleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Öğrenci açısından

Çalışmaya katılan öğrenciler Erasmus+ Programı'ndan geçtiğimiz akademik yılda (2019-2020) hareketlilikten yararlananlar ve yararlanamayanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu öğrenciler salgının etkisini farklı şekillerde hissetmişler, bu süreçte yaşadıkları sorunlar farklı olmuş ve cevapları da ona göre farklılık göstermiştir. Salgını ilk duyduklarında çok dikkate almadıklarını belirten bazı öğrenciler (yedi öğrenci) görüşlerini *“Erasmus toplantısında bahsedilse de çok umursamadım. Sonradan aldı başını gitti”* (Ö24); *“Süreç başladığında Kırklareli'nde idim. İlk duyduğumda günlük hayatın telaşı oldu, sonra Erasmus geldi aklıma”* (Ö23); *“Başta rahattım. Biteceğini düşünüyordum. Şimdi tedirginim.”* (Ö30) şeklinde belirtmişlerdir.

Hareketlilikten faydalanamayan ve bu hakkı ertelenen öğrencilerin çoğu umutlarının ve heveslerinin kırıldığını, hayal kırıklığı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu öğrencilerden son sınıfta okuyan veya mezun aşamasına gelmiş olan öğrencilerin kazanmış oldukları haklarını kullanamayacaklarını düşünmeleri nedeniyle çok daha fazla hayal kırıklığı yaşadığı, alt sınıflardaki öğrencilerin ise daha zamanlarının olduğu düşüncesiyle ümitlerinin hala sürdüğü söylenebilir. Bu bulguyu destekler nitelikteki görüşler şu şekildedir:

“Planlarım bozuldu. Farklı bir deneyim olacaktı. Çok üzgünüm.” (Ö10)

“..kariyer hedeflerim için bir başlangıç olarak görmüştüm. Gidemezsem beni daha zorlu bir yol bekliyor.” (Ö26)

“Birkaç ay içinde biteceğini düşünüyordum. Şimdi iptal olabilir. Açıkçası biraz hayal kırıklığı oldu. Emek vermiştim. Şansım giderse üzülürüm.” (Ö14)

“Olumsuz olarak etkilendim. Hareketliliğin durdurulması çok etkiledi, planlarım bozuldu, umutsuzluğa düştüm. Birçok şeyi iptal ettim.” (Ö6)

Öğrencilerden yedi tanesi geçtiğimiz akademik yılda hareketlilikten faydalanmışlardır. Çalışma kapsamında ise bu öğrencilerden altısı ile görüşülebilmıştır. Görüşülen öğrencilerden henüz salgın başlamadan önce Eylül 2019'da hareketliliğe katılan ve tüm pandemi sürecini Romanya'da geçirmeyi tercih eden Ö11 kodlu öğrenci, tüm bu yaşadıklarının kendisine çok farklı bir bakış açısı kazandırdığını, Erasmus'u daha derin yaşadığını şu sözlerle ifade etmiştir: *“..yaşamımız kısıtlandı. Online sisteme döndük. Ama kaldığım her gün yeni bir şey öğreniyordum. Camdan Romanya'yı izlesem bile yetiyordu. Tarifsizdi. Covid'de kalmak ister misin deseler yine kalırdım. Tek başına hayatta kalmayı öğrendim.”* Bu görüşler Erasmus+ Programı'nın önemli bir fırsat olduğunu bir kez daha ortaya koyarken salgının bu önemli fırsatı etkilemesinden üzüntü duyulduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde Eylül 2019- Ağustos 2020 arası dönemi Macaristan'a geçiren Ö19 yaşadığı kişisel tecrübeleri şu şekilde paylaşmıştır: *“....ilk vaka 13 Mart gibi yaşandı. İranlı bir öğrenciydi. Okullar kapandı ve online eğitime geçildi.*

Macar öğrenciler zaten evlerine döndü. Uluslararası öğrenciler yurttta kaldı. İzole biçimde uzaktan eğitim aldık.” Bu süreçte her ne kadar korksa da kendini Macaristan’da güvende hissettiği için dönmediğini belirten katılımcının *“Verdiğim karardan mutluyum, burada vaka çok daha az.”* şeklindeki ifadesi pandeminin yarattığı etkiyi gözler önüne sermiştir.

Salgın sürecinin tamamını Romanya’da geçirerek Erasmus hareketliliğini tamamlayıp Haziran 2020’de Türkiye’ye dönen Ö3 ise virüse ilk başlarda inanmadığını, gözle görülen bir virüs olmadığı için inanmanın zor olduğunu vurgulamıştır. Bu dönemde ciddi psikolojik baskı hissettiğini vurgulayan katılımcı sağlık sisteminde önceliğin o ülke vatandaşına verileceğini ve bundan dolayı kaygılandığını belirtmiştir.

Kısıtlamaların henüz başlamadığı ilk dönemde durumun aciliyetini gören ve İspanya’dan tarifeli uçuşla geri dönen Ö12 kodlu öğrenci, *“Hastalıktan korktuğum için geri geldim. Ben ilk dönenlerdenim. Ailemi çok endişelendirmek istemedim ama yarım kaldığı için, tekrar elime geçmeyeceği için üzgünüm. Kısa sürse de bana çok fazla şey kazandıran bir tecrübe oldu”* sözleriyle Erasmus’un pandemiden olumsuz yönde etkilendiğini ortaya koymuştur. Hatta döndüğüne pişman olduğunu ama kalsaydı hastalığın kendisine de bulaşabileceğini söyleyen Ö12, en büyük kaygısını sağlık sistemi açısından kendisine öncelik verilmeme ihtimali olarak değerlendirmiştir. Bu doğrultuda pandemi sürecini kendi ülkesinin dışında geçiren tüm öğrencilerin ülkeye bakılmaksızın sağlık sisteminin kendi vatandaşlarına öncelik vereceğini ve tedavi edilme konusunda sıkıntı yaşayacaklarını düşündükleri söylenebilir. Örneğin Şubat 2020’de hareketlilikten faydalanmak üzere Polonya’ya giden Ö2, Temmuz 2020’de dönecekken Mart’ın son haftası kısıtlamalar başlayınca geri dönmüştür. Virüsten endişe eden öğrencinin *“zamanında döndüm, mutluyum”* sözleri, kişinin bu zor dönemi kendi ülkesi ve ailesiyle geçirme isteğinin de en belirgin kanıtı olmuştur. Benzer şekilde Ö29 kodlu öğrenci *“Macaristan ilk yurtdışı deneyimimdi. İlk vakalar öğrenciler arasında görülmeye başlanınca 13 Mart’ta kendi isteğimle döndüm. Düşünmeye bile fırsatım olmadı. İyi ki kalmamışım”* sözleriyle yaklaşık bir aylık deneyiminin sonucunu ortaya koymuştur.

Kurum personeli açısından

Öğretim elemanları ise ders verme hareketliliğinden yararlanacaklarını ve bu projenin süresinin bir hafta ile sınırlı olması nedeniyle çoğu gidemediği için mutsuz olduğunu dile getirmiştir:

“Romanya’ya gidecektim. Covid nedeniyle askıya alındı. Aslında Şubat’ın sonlarına doğru gidemeyeceğimi anlamıştım.” (P1)

“Her şey hazırды. Yeşil pasaport, kalacağım yerler.. Ama tedirginlik de başladı. Yunanistan’da resmi olarak vakalar oluşunca konuya mesafeli olmaya başladım.” (P4)

“20-24 Nisan 2020 tarihinde gidecektim. Covid-19 duyduğumda bu kadar etkileyeceğini düşünmedim. Ama sonra çok stresli bir dönemdi. Uçak biletimi almıştım. İptal ettim.” (P5)

Öğrencilerin aksine bir yandan süreçten olumlu etkilenen bir akademik personel grubu da vardır. Bu öğretim üyeleri, hayatlarındaki özel nedenlerden ötürü sürecin askıya alınmasını/ertelenmesini/hak kaybı olmamasını kendileri için bir şans olarak görmektedirler. Bu bulguya ilişkin olarak P6 kodlu öğretim üyesinin görüşü örnek verilebilir: *“Aslında Covid-19 işime geldi. Eşim doğum yapınca ileri bir tarihe ertelemek iyi oldu. Hakkımın yanmayacağını bilmek, bir hasar yaşamamak sevindirici.”*

Konuyla ilgili Koordinatörlük ise pandemi süresinde çeşitli belirsizlikler yaşandığını, süreç boyunca yoğun olarak çalıştıklarını, Erasmus Ofis olarak süreci sakinlikle yürüttüklerini belirtmişlerdir. Covid-19 Erasmus’u nasıl etkiledi sorusuna şu şekilde yanıt vermişlerdir:

“Erasmus’un temeli fiziksel hareketlilik. Bu nedenle salgın Erasmus’u olumsuz etkiledi diye düşünüyorum.” (U3)

“Belirsizlik ve kaygı vardı. Ama süreci iyi yönettiğimizi düşünüyorum. Dönmek isteyenleri bireysel olarak hibelendirdik. Manevi olarak zaten zorluk çekiyorlar, maddi zorluk çekmesinler. Herhangi bir bilgi geldiğinde paylaştık. Hiçbir şekilde mağdur etmedik.” (U1)

Pandemi Süresince Bilgi Akışının Sağlanmasına İlişkin Görüşler

Pandemi süresince bilgi akışının sağlıklı bir şekilde sağlanması büyük önem arz etmektedir. Belirsizliğin olduğu bu süreçte çalışmadaki katılımcıların hemen hemen hepsi Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü’nü oldukça ilgili bulurken, Koordinatörlüğün süreç boyunca sürekli kendilerini bilgilendirdiğini dile getirmişlerdir.

Öğrenci açısından

Çalışmada görüşülen öğrenciler Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü’nün bilgi akışını sağlamadaki en aktif kurum olarak görmektedirler. Hatta birçoğu kendileriyle özel bir şekilde ilgilenildiğini hissederek bu süreçte Koordinatörlüğün bilgilendirme şekline memnun olduklarını dile getirmişlerdir: Bu bulguyu destekler nitelikte *“Bu süreçte Erasmus ofisinden çok yararlandım. Açıklayıcı bir biçimde sorularıma cevap verdiler. Hızlı bir malleşme vardı.” (Ö6)* ve *“Erasmus ofisi bilgi sağlamada yeterli oldu. Her aradığımda ulaştım.” (Ö31)* sözleri örnek olarak verilebilir.

Bu süreçte Erasmus+ Programı’ndan yararlanan öğrenciler ise Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü’nün yanı sıra gittikleri üniversitenin Erasmus Ofisinin de bilgilendirme yaptığını, hatta bazıları ülkenin konsolosluğu ve göçmen bürosunun kendileriyle irtibata geçtiklerini ifade etmiştir. Katılımcılardan pandemi sırasında Romanya’da kalarak eğitimine online şekilde devam eden Ö3 kodlu öğrencinin bilgi akışı ile ilgili görüşleri şu şekildedir: *“Türkiye’deki Erasmus Koordinatörlüğü çok yanımdaydı. Sürekli ihtiyaçlarımızı sordu bize. Romanya’daki Erasmus Ofis ile de iletişime geçtim. Her gün mailer geliyordu. İki birimden de memnundum. Başıma bir şey gelse sorularıma cevap alacağımı biliyordum.”*

Yaşanılan bu krizde Ulusal Ajansla iletişime geçme ihtiyacı hissetmeyen katılımcıların büyük çoğunluğu KLÜ Erasmus Koordinatörlüğü’nün bilgilendirmesini oldukça şeffaf ve yeterli bulmuşlardır. Öğrencilerden sadece birkaçı Ulusal Ajans’ın internet sitesinden ve Sık Sorulan Sorular sayfalarından faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak sosyal medyadan da bilgi aldığını söyleyen Ö20, staj hareketliliği kapsamında karşı kurumla da iletişime geçtiğini dile getirmiştir. Buradan hareketle staj hareketliliğinde öğrencilerin stajı bireysel çabalarıyla ayarlamaları dolayısıyla, öğrenim hareketliliğine nazaran karşı kurumla da irtibata geçerek bilgi akışını sağladığı görülmüştür.

Kurum personeli açısından

Bilgi akışı konusunda öğretim elemanları da KLÜ Erasmus Koordinatörlüğü’nün yönlendirici ve destekleyici tavırlarından memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Bu durum katılımcıların; *“Süreçle ilgili bilgiyi Erasmus Koordinatörlüğü’nden edindim, yapmamız gerekenleri söylediler.” (P2)*, *“KLU web sitesinde yayınladı sonrasında Erasmus Ofis yol gösterdi.” (P3)* ve *“Erasmus Ofisinin verdiği bilgiler yeterliydi. Ulusal Ajans’a ulaşmadım” (P6- P4- P9)* şeklindeki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Öğretim elemanları arasında az da olsa gidilecek kurumla da bilgi alışverişi yapanlar olmuştur. Örneğin Ö5, bu durumu *“Portekiz’deki koordinatörlükle irtibata geçtim. Onlar da zaman içinde tekrar bize döneceklerini söylediler.”* şeklinde açıklamıştır.

KLÜ Erasmus Koordinatörlüğü’ne bilgi akışını sağlamadaki rolleri, Ulusal Ajans’ın süreci nasıl yönettiği sorulduğunda verilen *“Ulusal Ajans süreci iyi yönetti. Her sorumluzu*

inanılmaz hızlı yanıtlar aldık. Bizde öğrencimize her durumda mail geçtik. Sağlıklarını sorduk. Konsoloslukla ilgili süreç de iyiydi. Ulusal Ajans bizden sayıları ve adresleri istemişti.” (U1) ve “Ulusal Ajans kendisine gelen bilgileri bize aktarmaya gayret etti. SSS belgesini sürekli güncelledi.” (U3) şeklindeki yanıtlar Ulusal Ajans’ın bilgilendirme konusunda bir sorun yaşatmadığı ve üniversitelere destek olduğu yönündedir. Bu, belirsizliklerin olduğu ve katılımcıların ciddi bir şekilde hayal kırıklığına uğradıkları bir dönem için son derece önemlidir.

Pandemi Sürecinde Programın Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşler

Erasmus+ Programı’nın uygulanma sürecinde katılımcılardan öğrenci, öğretim elemanı ve KLÜ Erasmus Koordinatörlüğü farklı sorunlar yaşamıştır. Pandeminin etkisinin haricinde de çeşitli sorunlara değinen katılımcıların görüşleri ayrı ayrı sınıflandırılmıştır.

Öğrenci açısından

Çalışmaya katılan KA103 staj hareketliliği kapsamındaki yararlanıcılar pandemi dışındaki en önemli sorunların başında staj yeri bulmanın zorluğunu belirtmişlerdir. Örneğin Ö1 kodlu öğrencinin konuyla ilgili görüşleri şöyledir: *“Kendi üniversitemizin bizleri staj yeri bulma konusunda bir kolaylık tanınması gerçekten büyük bir kazanç olabilirdi öğrencilerin bazıları staj yeri bulamadıklarından dolayı haklarını kaybediyorlar.”*

Staj yerinin haricinde pandemiyle ilgisiz olan bir başka sorun da vize konusunda yaşanan olumsuzluklardır. Katılımcıların *“vize çıkmazsa diye endişeleniyorum” (Ö18) “vize de sorun çıkabilir diye düşünüyorum” (Ö26)* şeklinde sözlerinden bu bulgu anlaşılmaktadır.

Pandemi ile ilgili sorunlar ise genel olarak programdan faydalanan öğrenciler için geçerli olmuştur. Mekatronik Mühendisliği mezuniyet aşamasına gelen Ö2 kodlu öğrenci kısıtlamalar başladıktan sonra iki hafta içinde Türkiye’ye dönerek Kırklareli Üniversitesi’nde eğitimine uzaktan eğitim şeklinde devam etmiştir. Bu öğrencinin en belirgin kaygısı ders kaybı yaşayıp yaşamayacağı olmuştur. Yine katılımcılardan Uluslararası ilişkiler bölümü dördüncü sınıfta okuyan Ö11 kodlu öğrenci, salgın süresince en büyük sorunun tedirginlik olduğunu vurgulamış; hastalıkla ilgili endişe duyduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Ö19 Macaristan’da kaldığı süre boyunca vaka sayılarını kontrol ettiğini, virüs nedeniyle endişe duyduğunu ve ailesine hastalık bulaşması gibi kaygıları olduğunu dile getirmiştir.

Covid-19 nedeniyle Erasmus+ hakkından yararlanamayanlar bu süreçte yaşadığınız en büyük sorun nedir sorusuna ya ‘gidememek’ ya da ‘gelecekle ilgili belirsizlik’ cevabını vermişlerdir. Virüsün azalmamasını bir sorun olarak gören katılımcıların kaygılarının başında Erasmus+ Program’dan hiç yararlanamamak ve gidememek gelmektedir. Ö18 kodlu öğrenci konuyla ilgili olarak *“Gidemeyeceğim için kaygılanıyorum. Gitmeyi çok istiyorum. Ama virüs karşısında kimsenin yapabileceği bir şey yok.”* sözleriyle duygularını ifade etmeye çalışmıştır. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere öğrenci gidemeyeceğine ilişkin bir kaygı taşıyor ve bu kaygısını gidermek için de pandemi karşısında kimsenin bir şey yapamayacağı görüşünü kullanıyor. Benzer şekilde Ö16 da en büyük sorunun ‘gidememek’ olduğunu *“herhangi bir sorun çıkacak ve gidemeyeceğim diye korkuyorum”* sözleriyle dile getirmiştir. Bu ifadelerden ortaya çıkan kaygı ve endişenin nedeni öğrencilerin Erasmus Programı’na katılım hakkını elde edebilmek için sınavlara girip çok çaba sarf ettiklerini düşünmeleri ve bu hakkın kendi hayatlarında bir değişiklik yaratacağına inanmaları olabilir.

Kurum personeli açısından

Öğretim elemanlarının bu süreçte öğrenciler kadar güçlükler yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu süreçte yaşadıkları belli başlı sorunları sorduğumuzda birçoğu Covid-19 öncesi yaşadıkları sorunları dile getirmişlerdir. Bunu destekler nitelikte P6 kodlu öğretim elemanın *“İkili ilişkilerdeki anlaşmazlık nedeniyle kimse ilk iki tercihine neredeyse gidemedi. Sonra da*

Covid ile ilgili çok ciddi başka sorunlar oluştu.” sözleri iki kurum arasında yazışmalar ve anlaşmalar kapsamında birtakım sıkıntılar olduğunu ortaya koymaktadır.

Covid-19 salgını ile ilgili sorunlara ise daha çok ‘gidememek’ olarak yanıt veren akademik personelin az bir kısmı uçak bileti ve kalacak yeri ayarladığı için maddi bir kayıp yaşamıştır. Personel hareketliliğinin genellikle Mart sonrasında başlaması dolayısıyla bu kapsamdaki katılımcıların çoğu herhangi bir kaybı olmadan süreci atlattığını belirtmişlerdir.

Pandemi esnasında KLÜ Erasmus Koordinatörlüğü uzmanları Program’ın uygulanmasında ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını dile getirmişlerdir. Bu dönemde öğrencilerle ilgili sorumluluk hisseden uzmanların kaygılarının başında yurtdışındaki öğrencilerin durumları, yaşadıkları sorunlar, aileleri ve Erasmus açısından çeşitli bilinmezlikler gelmektedir. Yaşadıkları zorlukları U1 şu şekilde ifade ederken: *“Sağlıkları ile ilgili çok kaygılandım. Belirsizlik, bunlar nasıl dönecekler, nasıl ulaşım sağlayacaklar?”* U3 şöyle demiştir: *“Zorlandığımız şey öğrencilerin dönüş kararı almaları, dönüşlerinin organizasyonu, hangi masraf kalemlerinin ödeneceği.”* Bunun yanı sıra çalışmaya konu olmayan ama KLÜ’ye Arnavutluk’tan gelen iki Erasmus öğrencisinin durumları da ofis çalışanları için süreçte çözüm bulunması gereken sorunlar arasında sayılmaktadır. U2 bu sorunu şöyle açıklamıştır: *“107 ile gelen öğrenciler vardı. Mart’ta online çalışmaya başladığımızda gitseniz mi dedik ama kısıtlamalar geldi. Artık sorumluluk bizdeydi. Bu iki öğrenci için çok kaygılandım. Süreçte online eğitim alıp, Haziran sonunda ülkelerine döndüler.”*

Pandemi Sonrası Erasmus+ Programı için Genel Öneriler

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nın 13 Mart 2020 tarihli duyurusunun 4. Maddesinde ikinci bir duyuruya kadar tüm akademik değişim programlarının durdurulduğu belirtilmiştir (Yükseköğretim Kurulu, 2020). Bu bağlamda Erasmus+ Programı da askıya alınmıştır. Bu anlamda Avrupa Komisyon’un belirttiği mücbir sebep dolayısıyla kazananlar açısından bir hak kaybı yaşanmayacak, proje dönemlerine bağlı olarak hareketliliğin süresi birer yıl uzatılacaktır. Bunun yanı sıra Avrupa Komisyonu, pandemi nedeniyle alınan önlemlerin 2020 güz dönemindeki öğrenim ve staj hareketliliklerini etkileme ihtimaline yönelik olarak geçici bir tedbir mahiyetinde hareketliliklerin fiziksel olarak başlayamaması durumunda çevrimiçi/sanal başlayabilmesine onay vermiştir. Bunu destekler nitelikte Koordinatörlükteki görevli uzman U3 *“Gidemeyenler için proje süreleri birer yıl uzatıldı. Hak kaybını önlemiş olduk”* sözleriyle salgının durumuna göre seyrin değişebileceğini belirtmiştir. AB’nin uzun zamandır devam eden, en etkili ve başarılı projelerinden biri olan Erasmus+ Programı’nın gelecekte nasıl bir dönüşüm göstereceğine, çevrimiçi/sanal olup olamayacağına, olduğu takdirde katılıp katılamayacakları konusunda çalışmaya katılanların görüşleri de alınmıştır. Söz konusu görüşler hem öğrenci hem de personel açısından aşağıda belirtilmiştir.

Öğrenci açısından

Çalışmada görüşülen öğrencilerin hemen hemen hepsi salgının Erasmus+ Programı’nı olumsuz etkilediğini düşünmektedirler. Öğrencilere Programın geleceği konusundaki fikirleri sorulduğunda aşağıdaki yanıtlar alınmıştır:

“Pandemi sonrası Erasmus+ değişebilir. Ülkeler test isteyebilir. Sigorta meselesi de farklılaşabilir. Sağlık sigortası kapsamı demek istedim.” (Ö4)

“Virüsün kısa vadede ortadan kalkacağını düşünmüyorum. Erasmus uzun bir süre kişilerin kendi kararına bırakabilir.” (Ö24)

“Vaka sayıları artıyor. Bu süreç uzayacakmış gibi geliyor.” (Ö28)

“Covid devam ederse uzaktan yapma denenebilir. O da bir dönem olur, çoğu kişi kabul etmez.” (Ö25)

“Erasmus önemli bir platform, çok faydalı. Kaldırılacağını düşünmüyorum ama belki siyasal olarak etkilenebilir.” (Ö20)

Komisyonun Pandemi nedeniyle çevrimiçi/sanal hareketliliğe onay verme kararına destekler nitelikte görüşler de mevcuttur. Katılımcıların *“Gelecekte Erasmus için kısa bir ara olabilir. Bir veya iki sene online yapılabilir.” (Ö19); “Sayısı ve kontenjan azaltılabilir; sadece online bir program olabilir.” (Ö21)* gibi ifadeler hareketliliğin sanal başlayabileceği görüşünü güçlendirmektedir. Bu durumda öğrencilerin çoğu sanal hareketliliğe katılmak istemediklerini, böyle bir opsiyon sunulursa kabul etmek istemediklerini, fiziksel olarak yurtdışındaki ortamda bulunmak istediklerini söylemişlerdir. Bunun yanı sıra sanal bile olsa Erasmus+’dan faydalanmak istediklerini belirten öğrenciler de olmuştur. Örneğin *“Sanal olarak katılmayı isterim. Cv’imde Erasmus olursa çok sevinirim.” (Ö8)* ve *“Sanal olsa da her türlü katılmak isterim.” (Ö14)* sözleri Erasmus+ Programı’nın önemini bir kez daha kanıtlarken, öğrencilerin özellikle öğrenim hareketliliğine sanal başlayıp sonra fiziki devam etmeyi tercih edebileceklerini ortaya koymuştur.

Hareketliliğin sanal yürütülmesine yönelik görüşler aslında bölümden bölüme farklılık göstermektedir. Mesela Yazılım Mühendisliği, Elektrik Mühendisliği gibi teknolojiye dayanan bölümlerde sanal staj hareketliliğinden faydalanmak isteyenler varken, Turizm, Mimarlık, İnşaat Mühendisliği gibi uygulamaya dayalı bölümlerde staj hareketliliğinin sanal olarak faydalı olmayacağını savunanlar vardır. Katılımcıların *“Sanal kabul etmem, orayı görüp yaşamam lazım. Sanal olarak faydası olmaz.” (Ö10), “Sanal olursa gitmek istemiyorum, yüz yüze istiyorum.” (Ö13), “Fiziki olarak giderek hakkımı kullanmak istiyorum, onun daha faydalı olacağını düşünüyorum.” (Ö22)* şeklinde ifadeleri bu durumu ortaya koymaktadır.

Kurum personeli açısından

Salgının Erasmus+ Programı’nı ciddi anlamda etkilediği düşünen akademik personel bu projenin tamamen rafa kaldırılacağına inanmamakla birlikte gelecekte belli kısıtlamalar getirilebileceğini düşünmektedir. Örneğin P3 kodlu personel *“Gelecekte yeni başvurular alınmasa iyi olur. Kontenjanlar azaltılabilir. Belki Türkiye özelinde bir değişiklik olabilir.”* ifadeleriyle gelecek dönemde Erasmus’la ilgili birtakım değişiklikler beklediğini ortaya koymuştur. Pandemi koşulları sürdüğü sürece Erasmus için değişiklikler olabileceğine inanan P9 kodlu personel *“İnsan hareketliliği içinde en meşru sebep Erasmus. Erasmus doğası itibarıyla fiziksel olmalı ve bundan vazgeçilmemesi lazım.”* sözleriyle Program’ın önemine vurgu yapmıştır.

Gelecekte Erasmus Programı’ndaki değişiklikler konusunda KLÜ Erasmus Koordinatörlüğü uzmanları görüşlerinde en çok sigorta meselesini gündeme getirmişlerdir. Katılımcıların *“Hareketlilik kısıtlanabilir. Covid’le alakalı olarak bütçeler ve hibeler kısıtlanabilir. Karşı kurum sağlıkla ilgili rapor veya test sonucu talep edebilir.” (U1)* ve *“Öğrencilerin ileriki dönemde sigorta ücretleri artabilir. Ulusal Ajans belli limitler dahilinde destek olabilir.” (U2)* şeklindeki görüşleri ileriki dönemde Erasmus+ hareketliliğinden yararlanacakların sağlık konusunda birtakım değişiklikler yaşanabileceği tespitine varılmıştır.

Komisyon’un Program’a sanal başlama konusundaki kararı sonrasında akademik personelin çoğu Erasmus’un daha çok fiziksel etkileşime dayandığı ve sanal hareketliliğin Erasmus ruhuna uymadığı yönünde görüşlerini paylaştıkları görülmüştür. Örneğin P1 kodlu öğretim üyesi bu durumu, Erasmus Programı’nın içeriğine zıt bir durum olarak tanımlamış ve *“Sosyal etkileşime dayanan programa ters etkileri olabilir. Bu travma atlatıldıktan sonra rayına otursa da 2020-2021 Erasmus Programı az sayıda öğrenci ile yapılabilir. Daha sonra hastalık bitmeye yüz tutarsa eskiye dönülebilir. Kalıcı etkilerini kestirebilmekte zor.”* şeklinde Erasmus+ Programı’nın geleceğine ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Bir başka öğretim üyesi *“Her şey online olamaz. Sanal olursa katılacağımı sanmıyorum. Erasmus’un amacı AB*

kültürünü özümsemek, o ortamda bulunmak. Erasmus bir internet aktivesi olamaz.” (P6) sözleriyle hem kendi tercihini hem de Erasmus’un geleceğine yönelik görüşlerini ifade etmiştir. İnternette pek çok ders videosunu bulunması dolayısıyla sanal olması durumunda eğitim verme hareketliliğinin zaten çok verimli olmayacağı ve bunun Erasmus’un doğasına uygun olmadığı da belirtilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

1987 yılında Avrupa Birliği tarafından öğrenci değişim programı olarak başlatılan Erasmus Programı zaman içerisinde hem ulaştığı kitle hem de bütçe bakımından önemli ilerlemeler kaydetmiştir. AB entegrasyonu açısından da öneme sahip olan bu program, öğrencilerin, öğretim elemanlarının ve çeşitli idari personelin hareketliliği ile farklı coğrafyaları tanımalarına; kendilerini akademik ve mesleki anlamda geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Hareketliliğin halkları yakınlaştırıp insanlar arasındaki diyalogu arttırdığı da düşünülmektedir. Ancak Erasmus’un Avrupa içi diyalogu ve anlayışı arttırdığına ilişkin bu görüş son aylarda yaşanan Covid-19 salgını ile farklı bir duruma gelmiştir.

2019 Aralık ayının sonuna doğru patlak veren salgın kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılmıştır. Ülkeler virüsle mücadele kapsamında aldıkları sert önlemlerle hastalığın yayılımını önlemek için hareketliliği ve fiziksel teması azaltmayı hedeflemişlerdir. Eğitim sektörü de fiziksel temasın çok, sosyal mesafenin sağlanmasının zor olduğu alanlardan biri olarak salgına karşı ilk önlemlerin alındığı sektörlerden biri olmuştur. Esasen Erasmus+ Program’ın hareketlilik temelinde kurulan bir program olması ve salgının da Avrupa’yı merkez üssü haline getirmesi Erasmus+ hareketliliğinin salgından etkilenmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu bağlamda programdan yararlanan yaklaşık yüz altmış beş bin katılımcının faaliyetleri pandemi nedeniyle ya durdurmuş ya iptal edilmiş ya da ertelenmiştir. Bu kriz karşısında Avrupa Komisyonu, Program’ın uygulanmasında yasal çerçeve sınırları dahilinde maksimum esneklik uygulayacağını belirtmiş; ulusal ajanslarına, “mücbir sebepler” hükümlerine başvurularına izin veren bir kılavuz yayınlamıştır. Komisyon, bu kılavuzla salgını mücbir sebep kapsamında ele alarak programa katılan Erasmus öğrencilerinin ve personelin belirli ek maliyetlerini karşılamayı ve gerektiğinde etkinliklerini proje dönemlerine göre bir yıl ertelemeyi uygun görmüştür.

Bu çalışma, virüse yönelik alınan tedbirler sonucunda oluşan Erasmus+ Program iptalleri ve ertelemeleri, bu süreçte ev sahibi kurumların bilgi paylaşımı, sürecin faaliyetten yararlananlar üzerindeki etkileri dahil olmak üzere hem öğrencilerin hem de akademik personelin Covid-19 salgınından doğrudan etkilendiğini göstermektedir. Buna ek olarak sadece kişiler üzerindeki etkisi değil Erasmus+ Programı’nın geleceği ve yüksek öğretimde uluslararasılaşma anlamında da birtakım endişelere neden olduğu tespitine varılmıştır. Salgının etkisini Kırklareli Üniversitesi özelinde ele alan bu çalışmanın ilk bulgusu katılımcıların Erasmus sürecini kaçırılmayacak bir fırsat olarak görmeleridir. Program’a katılma hakkı kazanan öğrenci ve öğretim elemanları yaş, cinsiyet veya konuları ne olursa olsun Erasmus deneyiminin akademik, mesleki ve sosyal yaşamlarına katkı sağlayacağına inanmaktadırlar. Pandemi bittiğinde hareketliliğe katılmaya istekli olmaları, bunun en önemli kanıtı niteliğindedir. Katılımcıların bir kısmı Erasmus Programı’ndan ikinci ya da üçüncü kez faydalanacaklarını belirtmişlerdir ki (Ö27, Ö17, P5, P9) bu deneyimi yaşayanların, Program’a tekrar başvurularını Program’ın önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmadan ulaşılan diğer bir bulgu pandeminin Program’a katılan ve katılmayan öğrenciler üzerindeki etkisinin farklılık yarattığına ilişkindir. Katılmayanların çoğu dolaylı olarak etkilenerek hayallerinin yıkıldığını ve bu fırsatı kullanmak için umutla beklediklerini açıklamışlardır ki bu da Erasmus’a atfedilen önemi bir kez daha ortaya koymaktadır. Pandemi öncesinde hareketlilikleri başlamış olan öğrenciler süreçten doğrudan etkilenmişlerdir.

Çevrimiçi eğitime geçildikten sonra ulusal öğrenciler evlerine dönerken eğitim süreci, Erasmus öğrencilerinin tercihlerine göre devam etmiştir. Öğrencilerin bir kısmı yurtlarına dönerken bir kısmı da kalmayı tercih etmiştir. Kalmayı tercih etme kararı kazanılan hakkın ne denli önemli olduğunun ve bu haktan vazgeçmeme isteğinin bir göstergesidir.

Çalışmanın diğer bir bulgusu, öğrencilerin pandemi sürecinde yaşadıkları en önemli sorunların ne hibelerle ne adaptasyon ne de derslerle ilgili olduğudur. Virüs nedeniyle öğrencilerin özellikle sağlıklarıyla ilgili endişeleri bu süreçteki sorunlarının başında gelmektedir. Özellikle farklı bir ülkede kalan öğrenciler, sağlık sisteminde önceliğin o ülke vatandaşına verilme ihtimalinin onları rahatsız edip, kaygılandırıldığını; bu kaygılarını ailesinin, diğer Erasmus öğrencilerinin ve hocalarının desteğiyle aştıklarını belirtmişlerdir. Bu da salgın sırasında başka bir ülkede olmanın verdiği rahatsızlığı ve stresi ortaya koymaktadır. Öğrenciler, bu stres karşısında Erasmus koordinatörlüklerinden ya da Program'ın yürütülmesinden sorumlu olan uzmanlardan oldukça faydalandıklarını da ifade etmişlerdir. Bu noktada kurumların kaygıları giderme konusunda yararlanıcılara destek olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşın programa katılmaya hak kazanan öğretim üyelerin çoğu, Program planlarını bir sene ertelemişlerdir. Zaten bir haftayla sınırlı olan ders verme hareketliliği için salgın esnasında kendilerini riske atmak istemeyen öğretim elemanlarının çoğu, gidemedikleri için mutsuz olduklarını ifade etmişlerdir. Sadece birkaçı hayatlarındaki özel nedenlerden ötürü sürecin ertelenmesinin ve bu konuda bir hak kaybı yaşamamalarının kendileri için bir şans olarak görmektedirler.

Çalışmanın ortaya koyduğu bulgulardan bir diğeri, pandemi süresince yaşananlarla ilgili bilgi akışının sağlanması yönündedir. Belirsizliklerin oldukça fazla olduğu bu dönemde çalışmada görüşülenlerin hemen hemen hepsi Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü'nü oldukça ilgili bulurken, Koordinatörlüğün kendilerini sürekli bilgilendirdiklerini dile getirmişlerdir. Öğretim elemanları da ofis çalışanlarının yönlendirici ve ilgili tavırlarından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu görüşlerden hem karşı kurumlardan hem de KLÜ Erasmus Koordinatörlüğü'nün zaman ve mesai kavramı olmadan çalıştıkları ve sürekli bilgi sağlamaya çalıştıkları tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın ulaştığı bir başka bulgu, pandemi döneminde Erasmus+ Programı'nın uygulanması esnasında karşılaşılan sorunlara yöneliktir. Salgın nedeniyle programdan yararlanamayanların hissettiği en büyük sorun, "gidememek" ya da "belirsizlik" olmuştur. Program'dan yararlananlar içinse en büyük sorun virüsün kendilerine veya ailelerine bulaşması ihtimali ve onların uzakta olmalarıdır. Pandemi esnasında KLÜ Erasmus Koordinatörlüğü uzmanlarının karşılaştıkları sorunlar ise yurtdışındaki öğrencilerin durumları, yaşadıkları sorunlar, aileleri ve süreçle ilgili belirsizliktir. Bu noktada Koordinatörlüğün bu öğrencilerle ilgili ciddi bir sorumluluk hissettiği sonucuna varılmıştır.

Halihazırda devam eden salgının tüm dünya açısından yıkıcı sonuçları olduğu görülmektedir. Eğitim de bu yıkıcı değişime adapte olması gereken sektörlerin başında gelmektedir. Bu değişim ister istemez Erasmus Programı gibi sınır ötesi hareketlilik programlarının geleceğini de olumsuz etkileyecektir. Mevcut araştırmaya katılanların görüşlerine dayalı olarak ortaya konan sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde yaşanan farklı sorunlara rağmen Erasmus+ Programı'nın bireyler üzerindeki olumlu etkisinin oldukça fazla olduğu, pandeminin bu etkiyi değiştirmede ve gelecekte her ne kadar salgının seyrine göre değişiklik gösterme ihtimali olsa da Erasmus'un güncellenerek sürdürülmesi gerektiği görülmektedir. Yakın gelecekte programın rafa kalkmayacağı hatta aksine fiziksel teması azaltmak adına sanal/çevrimiçi olabilecek uygulamaların desteklenebileceği tespit edilmiştir. Bunu destekler nitelikte Avrupa Komisyon'un virüs devam ettiği takdirde hareketliliğin sanal başlayabileceğine yönelik kararı da mevcuttur. Bu bağlamda Komisyon yararlanıcılar için esnek çözümler olabilecek yeni uygulamaları da teşvik edecektir. Bu doğrultuda gelecekte

hareketliliğin sağlanmasında sağlık koşullarının daha fazla dikkate alınabileceği, sağlık sigortalarının virüse göre şekillenebileceği hatta vizelerin farklı öncelikleri olabileceği öneriler arasındadır. Yaşanılan salgından hareketle Erasmus ruhuna aykırı olsa da sanal hareketlilik gelecekte Erasmus+ Programı'nın bir parçası olabilir. Bununla birlikte öğrencilerin farklı üniversitelerden farklı dersleri alarak programlarını tamamladığı eğitimde sınırların kalktığı yeni bir platform oluşturabilir. Bu hem bütçe açısından faydalı hem de Covid-19 salgına benzer durumlar için de eğitimin aksamasını engelleyici bir tedbir olacaktır. Bu yeni öneriler programın sürdürülebilirliğinin sağlanması yönünde önemli adımlardır. Bu noktada, bu çalışmaya benzer çalışmaların farklı örneklerde gerçekleştirilerek konuya ilişkin daha fazla araştırma yapılması da programın etkililiğine, sürdürülebilirliğine ve geleceğine de katkı sağlayacaktır.

Teşekkür

Gönüllü olarak görüşlerini bildiren ve bu çalışmanın ortaya çıkmasında katkısı olan katılımcılara teşekkür ederiz.

Kaynakça

- A People's Europe Reports from the ad hoc Committee. Erişim 1 Haziran 2020: http://aei.pitt.edu/992/1/andonnino_report_peoples_europe.pdf
- Arslan, S. (2013). Perspectives of the Turkish participants on Erasmus exchange programme. *Online Journal of Counseling & Education*, 2(2), 9-18.
- Bayram-Jacobs, D. & Aslan, B. (2014). Erasmus öğrenci hareketliliği: Ankara Üniversitesi değişim öğrencilerinin görüşlerine göre bazı iyi uygulamalar. *Journal of Education and Future*, 5, 57-72.
- Bilecen, B. (2020). Commentary: COVID-19 pandemic and higher education: international mobility and students' social protection, *International Migration*, 58(4), 263-266.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- EACEA (t.y.). Actions, Erişim 20 Haziran 2020: https://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus/actions_en
- ESN (2020). ESN releases the biggest research report on the impact of COVID-19 on student exchanges in Europe, Erişim 20 Ekim 2020: <https://esn.org/covidimpact-report>
- Eur-lex (1987). Council decision of 15 June 1987 adopting the European Community action scheme for the mobility of university students (ERASMUS) Erişim 11 Haziran 2020: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31987D0327&from=EN>
- Eur-lex (1992). Treaty on European Union, Erişim 11 Haziran 2020: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN>
- European Commission (EC) (1957). The Treaty of Rome, 1957, Erişim 10 Haziran 2020: http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf
- European Commission (EC) (1976). Bulletin of the European Communities, supplement 1 /76, Erişim 1 Haziran 2020: <http://bookshop.europa.eu/en/european-union-pbCBNF76001/>
- European Commission (EC) (2015). Erasmus, facts, figures and trends, Erişim 12 Haziran 2020: https://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/statistics/erasmus-plus-facts-figures_en.pdf

- European Commission (EC) (2017). From Erasmus to Erasmus+: a story of 30 years, Erişim 12 Haziran: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_17_83
- European Commission (EC) (2020). Essential practical advice to participants in Erasmus+ and European Solidarity Corps mobility activities in light of the COVID-19 pandemic, Erişim 11 Haziran 2020: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/coronavirus-practical-factsheet_en
- European Commission (EC) (t.y.)a. What is Erasmus+?, Erişim 5 Haziran 2020: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_en
- European Commission (EC) (t.y.)b. Coronavirus - questions raised by Erasmus+ and European Solidarity Corps beneficiary organisations, Erişim 7 Haziran 2020: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/coronavirus-faq-organisations_en
- European Commission (EC) (t.y.)c. Who can take part?, Erişim 1 Haziran 2020: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about/who-can-take-part_en
- European Parliament (EP) (2020). Erasmus+ students during Covid-19: MEPs call for more support and clarity, Erişim 15 Temmuz 2020: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200408IPR76811/erasmus-students-during-covid-19-meps-call-for-more-support-and-clarity>
- European Parliament (EP) (t.y.). Erasmus 2021-2027: The Union programme for education, training, youth and sport, Erişim 16 Temmuz 2020: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628313/EPRS_BRI\(2018\)628313_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628313/EPRS_BRI(2018)628313_EN.pdf)
- Gabriels, W. & Benke-Aberg, R. (2020). Student Exchanges in times of crisis - research report on the impact of COVID-19 on student exchanges in Europe. *Erasmus Student Network AISBL*.
- Jacobone, V. & Moro, G. (2015). Evaluating the impact of the Erasmus programme: skills and European identity. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 40(2), 309-328.
- Kırklareli Üniversitesi Erasmus Koordinatörlüğü. Kurumlararası anlaşmalar, Erişim 22 Temmuz 2020: <http://erasmus.klu.edu.tr/Sayfalar/762-kurumlararası-anlasmalar.klu>
- Murphy, D. E. & Arenson, W. (2003, May 6). The SARS epidemic: precautions; students in SARS countries banned for Berkeley session. *The New York Times*. Erişim 22 Ekim 2020: <https://www.nytimes.com/2003/05/06/world/sars-epidemic-precautions-students-sars-countries-banned-for-berkeley-session.html>
- Pepin, L. (2007). The History of EU cooperation in the field of education and training: How lifelong learning became a strategic objective. *European Journal of Education*. 42(1), 121-132. Erişim 23 Haziran 2020: <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2007.00288.x>
- Ries, J. (2020, Mart 12). Here's how COVID-19 compares to past outbreaks. Healthline. Erişim 22 Ekim 2020: <https://www.healthline.com/health-news/how-deadly-is-the-coronavirus-compared-to-past-outbreaks>
- Sahu P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (covid-19): impact on education and mental health of students and academic staff.
- Sigalas, E. (2016). "Erasmus and the improved understanding of other Europeans: expectations and reality", In G. Duda et.al. (Ed). *Best of the Bologna Handbook – Volume 23:*
-

Strengthening the European Dimension in Higher Education, 17-36: Berlin: DUZ Verlags- und Mdienhaus GmbH.

Türkiye Ulusal Ajansı (t.y.). Başkanlık, Erişim 24 Temmuz 2020:
<https://www.ua.gov.tr/kurumsal/baskanlik/>

WHO, (2020). WHO coronavirus disease (COVID-19) dashboard, Erişim 22 Ağustos 2020:
<https://covid19.who.int>

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, Seçkin Yayınları, Ankara.

Yükseköğretim Kurulu (2007). Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi, Ankara.

Yükseköğretim Kurulu (2020). Koronavirüs (COVID-19) bilgilendirme notu:1, Erişim 10 Ağustos 2020:
https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx
